

Column door Lilet Breddels

Verschenen in juli 2003 ter gelegenheid van de groepstentoonstelling *De Ark* met werk van BikvanderPol, Ritsaert ten Cate (†). Joost Grootens, Robin van 't Haar (†) en Ronald van Tienhoven.

Wat red je uit je brandende huis? Welke twee voorwerpen zou je meenemen naar een onbewoond eiland? Of, wat laat je na als je sterft? Met deze gewetensvragen werden zes door Cargo uitgenodigde kunstenaars opgezadeld. Maak – de ark van Noach indachtig – twee kunstvoorwerpen die in een nieuw tijdperk niet mogen ontbreken. In Cargo – gelegen net boven het nieuwe Polderlandschap, omringd door water – zullen deze werken veilig worden gestald. Gedachten over het einde der tijden zijn niet vreemd rond het millennium, maar sinds er bijna twee jaar geleden een uitroepteken werd gezet achter de sluimerende clash tussen de culturen en religies, zijn er weinig borreltafels, waar de gedachten over een mogelijke toekomst onbesproken blijven.

In de vraagstelling aan de kunstenaars liggen drie assumpties besloten: in ieder geval wordt ervan uitgegaan dat er aan dit tijdperk een einde komt, in de tweede plaats dat er een nieuw tijdperk zal komen en tot slot dat er kunstwerken zijn, die ook in een veranderende wereld de moeite waard zijn om te behouden. Dat het hierbij nadrukkelijk niet gaat om het bewaren van objecten, maar van ideeën, blijkt uit de keuze van de uitgenodigde kunstenaars. Alle zes houden zich meer bezig met het creëren van voorwaarden voor communicatie, reflectie en interactie dan met het scheppen van fysieke objecten. Dat is een duidelijke uitspraak van Lia Gieling, initiatiefnemer van Cargo, over wat zij denkt dat belangrijk is om te conserveren.

Maar de zes hebben meer overeenkomsten, die in dit kader van belang zijn. Ze zijn allen onderzoekers, verzamelaar en archivariissen. De vraag naar de toekomst impliceert voor hen dikwijls een reflectie op het verleden.

Grafisch ontwerper/ beeldend kunstenaar Joost Grootens (1971) toont twee kaarten van de atlas van Nederland, een nieuw project waar hij al geruime tijd aan werkt. Het gaat om kaarten van gebieden, die zich weliswaar (ver) buiten onze landsgrenzen bevinden, maar die de identiteit van Nederland in belangrijke mate bepalen. Het gaat hier bijvoorbeeld om museumzalen met Vermeers, over Srebrenica, om de Alpe d'Huez en de routes die nieuwe Nederlanders nemen om hiernaartoe te komen. Grootens geeft aan dat de gebeurtenis vaker belangrijker is dan de plaats, en dat identiteit niet door landsgrenzen wordt bepaald. Het beeld van een land is een door de eeuwen heen opgebouwde verzameling van gebeurtenissen, die niet noodzakelijkerwijs in de geschiedenisboeken zijn opgenomen.

Robin van 't Haar (1974–2019) daarentegen benoemt juist wel tijd en plaats. Hij toont in *De Ark* een tweeluik. Het eerste deel is een tekening met silhouetten van mensen die op het station van Almere-Buiten wachten op de trein van 7.51 uur naar Schiphol/Hoofddorp. Elk silhouet staat voor een bepaalde houding die de reiziger aanneemt, zoals 'met twee handen de krant lezen' of 'leunen tegen de railing'. Dagenlang heeft 't Haar de wachtenden geportretteerd en ordening in de verzameling van houdingen aangebracht. Deel twee van zijn tweeluik bevindt zich op het internet (www.cityscripts.com) waar je het groepsportret kunt aanklikken en de verschillende mensen achter hun specifieke houding tevoorschijn komen. Van 't Haar is geïnteresseerd in de theatraliteit van het alledaagse. Hij onderzoekt met name de gedragingen van mensen in openbare ruimtes, zoals stations, vliegvelden en winkelcentra.

De bijdrage van Ronald van Tienhoven (1956) begint met een schip dat de vloedgolf niet overleefde. Hij vond een gravure *Catastrophe de Santander*, afgedrukt in *Le petit Journal* de gedetailleerde verbeelding van een scheepsramp met de getergde uitdrukking van de mensen die deze zeker niet zullen overleven. Van Tienhoven drukt deze prent en een afbeelding van de periodieke tafel der elementen over elkaar tot een zogenaamde lenticulaire print. Deze techniek wordt vaak voor ansichtkaarten gebruikt, waardoor je vanuit verschillende invalshoeken steeds een ander beeld ziet. De meest bekende en platte vorm daarvan is ‘bikini aan – bikini uit’ kaart. Van Tienhoven verbindt een basaal wetenschappelijk kennissysteem met een van de meest gruwelijke menselijke rampen: de verdrinkingsdood. In de overgang van het ene naar het andere beeld lijkt de gravure de onderschildering van de Periodieke Tafel.

‘Een wereld waarin hoop bestaat, maar nachtmerries mogelijk zijn, een wereld waarin economische principes aan alles wat humaan waarde bepalend is, voorbijgaan’, zo beschreef Ritsaert ten Cate (1938 –2008) in een lezing in 1999 het huidige tijdsgewricht. Ten Cate is niet optimistisch over een huidige wereld en gelooft niet in het paradijs. Toch is hij geen cynicus, eerder een realistische idealist (voor zover deze bestaat). Zo is *Dust to Dust*, een werk met vergane vlinderresten, enerzijds een Memento Mori, maar het geeft anderzijds ook een relativisering van ons nietige bestaan in de grote loop der dingen. Hij kan het niet nalaten ons te wijzen op politieke misstanden en mensonwaardige leefsituaties. Toch is hij niet moralistisch of belerend, want ook het werk in Cargo heeft moralistische en theatrale componenten.

Het kunstenaarsduo BikvanderPol (1959 resp. 1961) zijn gelegenheidsscheppers, mogelijkmakers, geschiedensherschrijvers en regisseurs. Hun werk is bijna nooit voltooid als de toeschouwer het betreedt of bekijkt, maar bereikt haar voltooiing juist door het gebruik. Vaak hergebruiken zij werk van andere kunstenaars en geven daar hun eigen specifieke invulling aan. Hun bronnen en archieven komen echter niet alleen uit de kunstgeschiedenis, maar ook uit de journalistiek en de media. Door het hergebruik continueert en actualiseert BikvanderPol de geschiedenis. Eigenlijk bestaat hun hele oeuvre uit het behoud en de verspreiding van belangrijk gedachtegoed. Uitwisseling en samenwerking spelen hierbij een belangrijke rol, niet alleen met het publiek, maar ook met andere kunstenaars, tentoonstellingsmakers, ontwerpers en wetenschappers. Wellicht maakt dat het hen zo moeilijk om juist voor *De Ark* de twee werken te maken die bewaard moeten blijven. Op het moment dat dit geschreven wordt, is hun keuze nog niet bepaald, maar ongetwijfeld vinden ze een methode om in die twee werken zoveel mogelijk informatie samen te vatten.

En zo herbergt Cargo – als Ark opgevat – een mooie collectie gedachten vol met sociale, politieke en wetenschappelijke elementen. Deze biedt een relativiserende, maar ook urgente blik op de toekomst, in een ‘wereld waar hoop bestaat, maar nachtmerries mogelijk zijn’.

Lilet Breddels, publicist/hoofdredacteur (huidig) Archis/docent.